(12

ANTONII BYNAEI

SOMNIUM,

RECITATUM TRAJECTI AD RHENUM,

IN

ACROATERIO MAJORE,

XI. DECEMB. CIϽ IϽC LXXIV.

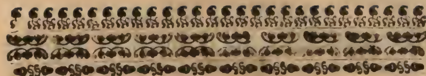
TERTIO RECUSUM.



DORDRACI

Ex Officina THEODORI GORIS.

CIϽ IϽC XCV.



CLARISSIMO VIRO

JOHANNI GEORGIO GRAEVIO,

S. P. D.

ANTONIUS BYNAEUS.



Agnam felicitatem mihi adeptus videor, quod, cum amore politiorum litterarum ab ipsa adolescentia flagraverim ardentissime, te Doctorem nactus sim, qui illas, cum immortali tua laude, & omnium gentium admiratione, tractas, & summa humanitate complecteris omnes, in quibus est aliqua non alieni à Musis, & iis artibus omnibus, quae homine ingenuo dignae sunt, ingenii significatio, cum alios instruendi, & ad veram & solidam

eruditionem inflammandi, tuum sit maximum & indefessum studium. Hoc enim consecutus sum, ut tuis saluberrimis praeceptis à prava & sordida studiorum ratione averterer, & iter tutum ad omnia praeclara & sublimia viderem, & tu, cum non omnino invita Minerva colere me judicares interiores litteras, singulari cura juvares meos conatus, & domum, & bibliothecam, &, quod majus est, ipsum pectus aperires, &, nequid deesset, gratiam multorum hominum illustrium, inprimis Nobilissimi & Summi Viri, cum quo maximae tibi fuerunt amicitiae necessitudines, NICOLAI HEINSII, conciliares, quem, inevitabili fatorum lege, nobis, & Reipublicae literariae, non ita pridem ereptum, suo merito lugemus, cum nemo ignoret quantus vir fuerit, non tantum omni litteratura & bonis artibus longe instructissimus, verum etiam qui in carminibus novis, quae elegantiam & puritatem prisci Latii redolerent, pangendis, & veteribus castigandis, ac suo decori restituendis, vix ullos pares, neminem superiorem haberet. Quare, cum id omne, quod in studiis praeclararum artium, quae ab humanitate nomen habent, profecerim, uni tibi debeam, nihil prius in votis habeo,

beo, quam ut insigni munere declarare possim, quantopere me tibi devinctum agnoscam. Nunc, quando id quod cupio consequi nondum possum, id, quod proximum est, sedulo facio: Colo memoriam tuorum erga me meritorum, & de tua admirabili doctrina, recondita omnium artium scientia, singulari eloquentia, incredibili humanitate & suavitate morum, qua omnium voluntates, & animos tibi devincis, quoties occasio est, praedico, licet sciam nihil ad gloriam tuam meo testimonio posse adjici, cum monumenta ingenii tui, plurima & pulcherrima, quibus seculum nostrum illustrasti, & litteris elegantioribus, inprimis auctoribus melioris aevi tantum adjumenti & luminis attulisti, ut nulli, qui in hoc studiorum genere elaborant, sis secundus, te supra laudem omnem dudum extulerunt, & fama tua, non solum Foederatam Belgicam nostram, verum etiam alios cultiores populos pervasit, adeo ut omnes, quotquot sunt hac aetate viri literati, ac studiis doctrinisque dediti, te ament, & ipsi Principes, qui eruditionem sciunt suo pretio aestimare: te ornent, tanquam primarium seculi virum, & vel hunc ingenii mei foetum, in quo ea studia defendo, in quibus tu unus omnium

maxime excellis, uti ante ſeptennium ſine tuo nomine & patrocinio prodire nolui, nunc iterum tibi inſcribo, ut teſtimonium aliquod ſit grati & memoris animi, & incredibilis obſervantiae erga te meae. Quod ſi tibi perſuaſerit, omnia me conſecutum exiſtimabo. Vale ſeculi & eruditionis decus. Pierſhillae in Batavis Kal. Martiis Gregorianis CIↃ IↃC LXXXII.



CAN-

CANDIDO LECTORI.



A tempeſtate vivimus, qua tanta hominum ineptorum multitudo eſt, qui melioris litteraturae & Critices ſcientiam reprehendunt, & eos qui operam in tam nobili ſtudio collocant, derident, ut per hos ſi ſtaret, haec à tot illuſtribus, & magnis Viris, eleganti ingenio & doctrina praeditis, tam diligenter culta ſtudiorum ratio, neglecta prorſus & contempta, omnem ſuam dignitatem in perpetuum amitteret. In homines iſtiuſmodi leporibus luſi, & majeſtatem Critices ab eorum calumniis vindicare ſtudui pro virili. Ea lucubratio faventia plurimorum judicia experta fuit. Sed homo quidam, qui barbarum loquendi genus, quod multis Philoſophis etiamnum placet, putida diſſertatione defendit, calumniatus eſt noſtrum ſcribendi modum, & vigilantem ſomniare vulgo perinde haberi ac ſuaviter delirare, dixit. Verum miſer ille ſe expertem omnis elegantiae & humanitatis oſtendit, & ignoravit, dum me accuſat, ſe Viros Maximos, Lipſium, Nannium, Cunaeum, Ferrarium accuſare, quorum ego ſomnia imitari malo, quam illorum obſcuras vigilias. Id quidem tam parum me movit, ut etiam hoc Somnium *hic adjungendum cenſuerim.* Vale.

IN

SOMNIUM

Ingeniosissimum

Viri Elegantissimi & Pereruditi

ANTONII BYNAEI,

ULTRAJECTINI.

Laurigeri sapiant Parnassi in vertice vates,
Stans mediâ Orator *Palladis Arce sapit.*
Prima Poëtarum laus, somnia fingere: sed nunc
Rhetoris (en!) cerebrum Somnia *ficta parit.*
Haud aliter Jove nata suo Tritonia quondam
Prodiit, & vatum fabula facta fuit.
Aurum alius, longos alius sibi somniet annos,
Et quodcumque nivis more perire solet;
Scaligerum *ingentem qui somniat atque* Sophiam
BYNIADES, Orbi se vigilare probat.
Quàm lepidè nostras furatur & abripit aures!
Rhetoricum quantâ differit arte melos!
Utile dum dulci, veris dum Somnia *miscet,*
Discimus attenti sola polita loqui.
Nox caeca & vocum Chaos *haec post* Somnia *cedent,*
Quaeque latent, poterunt Sole recente frui.
Barbara, sic abeat, BYNI, farrago loquelae,
Sic, nove Linguarum Phosphore, *redde diem.*

LUCAS VAN DE POLL. J. U. D. &
in Academia Ultrajectina Professor.

AN-

ANTONII BYNAEI

SOMNIUM,

RECITATUM TRAJECTI AD RHENUM,

IN

ACROATERIO MAJORE,

XI. DECEMB. CIƆ IƆC LXXIV.

Auditores omnium ordinum, atque aetatum, Nobilissimi, & Praestantissimi.



On mirum homines eruditos, & sapientiae studiis excultos, inter quos summa deberet esse animorum conjunctio, jurgia, discordias, simultates exercere, seque invicem hostili animo lacessere, cum libido contendendi, quae vivos inquietat, mortuos non deserat, aut odia post fata cessent. Hoc qui sciam, si quis quaerat, ea dicam quae in buccam veniunt. Non mihi viae Appiae Curator, qui se Claudium vidisse dixit, cum in coelum faceret iter, à quo omnia, quae post illius mortem acta sunt, audivit Seneca, narravit. Multo minus Menippus Cynicus, senex salsissimus, qui saepe Luciano secreta Deorum aperuit, ac in insulam, in qua eruditorum manes seorsim aetatem agunt, Petrum Cunaeum duxit, & cuncta quae in ea peraguntur, viro exquisitae eruditionis ac festi-

vissimi ingenii ostendit. Non me Morpheus Deus, per fenestras binas, sicut Petrum Nannium, ad inferos demisit. Neque ex Jano Douza hausi, qui multa magno Lipsio ostendit, aut ex Lazaro Bonamico, qui alato equo instar Pegasi in Heliconem vexit Octavium Ferrarium. Quis ergo, dices, sive Deus, sive Genius, hoc indicavit? Desine tot quaestiunculis molestus esse, nam post somnum sum paulo morosior. Dicam tamen, si silebis: Mercurius, nepos Atlantis, Jovis qui perhibetur nuntius, per quem Coelorum arcana cum mortalibus communicantur, videndum mihi praebuit in somnio. Video arrectis auribus, & ore patulo, vos expectare, ut meum somnium edisseram. Ego vero an id tuum sit scio, haud cum olim Juvenis Hebraeus, quod sua somnia recitasset, ab ipsis fratribus multatus male sit, & per convitium, qui somnia enarrant, Josephi soleant appellari. Sed cum summus, & divinus, omnis eruditionis princeps Aristoteles, de quo vere dici potest, licet cum multorum id invidia conjunctum sit, ex ingeniis Philosophorum, quotquot hac aetate nostra vivunt, in unum si conflata essent, confici non posse unum Aristotelem, tanto quemque meliorem esse, quanto meliora somnia videret, judicarit, securus quid de me dicturi, explicabo somnium. Vos, qui audiendi desiderio tenemini,

Facite vacivas aedes aurium,
Mea ut migrare dicta poßint quo volo.

Omnia noctis erant placida composta quiete,

cum in lectum me conferrem, & stragulis ad aures usque coopertus, paulo post in somnum lapsus sum. At-

Atque uti animo multarum rerum ſpecies in ſomnis ſolent occurrere, cubiculum intrare mihi viſus eſt homo juvenis, cum Petaſo, Caduceo, & Talaribus. Ex habitu, qualem in Poëtis deſcriptum legeram, facilè conjectabam Mercurium eſſe. Is ad meum lectulum acceſſit, & virga ſua tangens leniter: O adoleſcens, inquit, quoniam arcano quodam naturae ductu, & monitis atque exemplis praeſtantium virorum incitatus, in ipſa ſapientiae atque eloquentiae arcana penetrare, & utriuſque abdita ſcrutari ſtudes, nihilque quod vulgare ſit, & tritum, te delectat, favebo fervidae virtuti tuae, &, quod caeteris mortalibus negatum eſt, te in coelum ipſum ducam, quod eruditi incolunt. Viſurus illic es, & auditurus, quae nec oculis, nec auribus, à quoquam uſurpata ſunt. Sequere ergo, liti adfuturus, quam Philoſophi Criticis moverunt, quae hodie decidetur. Ego, licet tali viſu & alloquio ita conſternatus eſſem, ut cum animo vocem plane amiſiſſem, tamen mox collecto ſpiritu: Quae, malum, inquiebam, in ſede beatorum contentiones fervent & diſcordiae? Iſti hominum generi nunquam cum Criticis, dum in terris degunt, convenire novi, ſed in coelo, in quod jam conſtituti ſunt mortali corpore ſoluti, ſemper credidi pacem ſummam & arctiſſimam animorum conjunctionem eſſe. Sequere ergo me, Mercurius ajebat, & quae ſupra fidem tuam eſſe dicis, oculatus teſtis cernes. Rei novitate, & cupidine viſendi incitatus, injectis tumultuarie veſtibus, Mercurii veſtigia ſequor. Is quidem primo in profundam vallem, deinde ad montem duxit altiſſimum, qui caput ſupra nubila condebat. Hic mons, inquit, nos ſupra Lunam ducet, ubi non, ut quidam falſo putant, Paradiſus eſt, ſed

coelum quoddam, proprium eorum, qui doctrinae ſtudia ſecuti ſunt. Mons totus erat ſaxeus, & undique praeruptus, ac velut opere & conſulto praeceps. Sed in ima parte anguſta ſemita, & paucorum notata veſtigiis ſe aperiebat, quae, cum uni tantum eſſet pervia, & vepribus ac ſentibus obſita, aſcenſum difficillimum praebebat. Dum aſcendimus, Mercurium rogavi, unde acres iſtae pugnae ac contentiones, ad quarum ſpectaculum me vocaverat, ortae eſſent. Longae, tum Mercurius inquit, ſunt ambages, nec res paucis expediri poteſt, ſumma tamen ſequar faſtigia rerum. Apollo ingens ſpeculum habebat, in quo quidquid ullo aevo, aut uſpiam, extitiſſet, uno obtutu cernebatur. Quod in penetralibus Theologorum, ſeu veterum, ſeu recentium, erat abditum, patebat. In eo dolium Diogenis, Epicuri atomi & hortulus, fabae Pythagoricae proventu laeto uberes, Platonicae ideae, cum recentiorum globulis aethereis, & quidquid docuit Peripatus, aut Stoa, videbatur. Omne quod Juſtinianus ſanxit, aut Medicorum cura provida invenit, vel diligentia Hiſtoricorum litteris mandavit ac memoriae, ſeu fabuloſa Poëtarum natio excogitavit, cernebatur. Hoc, veluti imperii arcanum, magis quam Palladium ſervandum, Criticis Apollo dedit. Id omnes quam aegerrime tulerunt. Clamabant Theologi ſua ſacra jam vel ἀμυήτοις eſſe nota ac patentia, quod olim nefas habebatur in Cereris myſteriis. Juriſconſulti, & cum illis Medici, in ſuam meſſem falcem immiſſuros Criticos indignabantur. Philoſophi ſuam divinarum humanarumque rerum ſcientiam, Grammaticis (uti Criticos vocabant per contemptum) committi ſuccenſebant. Tot contentionum cauſa ſpeculum hoc fuit, ut vix plures, aut ma-

majores, excitarit pomum Eridis. Subito vero plerorumque animi ad pacem inclinarunt. Primi desistebant juris legumque periti, cum inter Criticos, Cujacium, Budaeum, Hottomannum, Brissonium, Fabros, Tiraquellum, Gotofredum, Rittershusium, Raevardum, Donellum, Gifanium, Cunaeum, utrumque Gentilem, & plura alia praeclara nomina viderent, qui, cum principe omnium Alciato, barbariem, quae jus divinum atque humanum invaserat & occuparat, ope Critices, & meliorum literarum, felicissime profligarunt, atque ita Jurisprudentiam ad cultum pristinum & majestatem revocarunt: fateri item cogerentur, sine rituum, & antiquitatum, ac penitioris literaturae, quam Critici profitentur, notitia, ne millesimam quidem legum suarum partem intelligi. Eadem ratio Medicos permovebat, cum cernerent Galenum, omnium parentem, Criticum se praestitisse, multa in Hippocrate recensuisse, corrupta emendasse, transposita & loco mota in integrum restituisse, spurios legitimosque libros distinxisse, & adversus editores ejus, & interpretes priores, disputasse, Hadrianum quoque Iunium, Mercurialem, Fucksium, Cagnatum, Guillandinum, Ophtmannum, Giselinum, Veslingium, Bartholinum, Reinesium, magnos omnes & praeclaros viros, artem Criticam exercuisse. Quiescebant etiam Theologi, licet in sacris periculosam nimis Crisin gravarentur; monitis inducti Philippi Melanthonis, qui ingenio, quo semper fuerat, pacifico, infestas inter partes se medium gerebat. Is ostendit patres antiquissimos, summae ac immensae, ad stuporem omnium, & admirationem, eruditionis viros, Crisin Theologicam exercuisse. Originem inprimis Scripturae varios interpretes

tes inter sese contendisse, & primo sua Tetrapla, è LXX. interpretibus, Aquila, Symmacho, & Theodotione, confecisse, deinde ubi editio in dolio Hierichunte, Palaestinae oppido, sub Caracalla, item altera, & ipsa in dolio, apud Nicopolin, sub Alexandro Mammaeae, inventa esset, sua Hexapla, postea cum sacra Hebraeorum monumenta, Hebraeis literis, & Graecis scripta, adjecisset, ordinasse sua Octopla, ac tandem unam versionem, LXX. potissimum interpretes secutum, summa diligentia dedisse, ac in illa, quae addita videbat, obeliscis jugulasse, quae detracta esse animadvertebat, ex Theodotionis versione accepta, in contextum, asteriscis sive stellulis, notasse, diversas denique scripturas appositis lemniscis indicasse. Quin maximum sanctissimumque virum Hieronymum, in cujus scriptis tum praeclara eruditio, tum summa ac stupenda pietas elucet, in Commentariis praesertim, Crisin hanc exercuisse, & de lectionum, ac interpretationum varietate, saepe disputasse. Hos cum alios, tum majorem omni laude, doctissimum summumque virum Patriarcham Photium secutum. Tandem, cum haec studia abjecta essent, & contempta, densas illas tenebras orbem Christianum occupasse, & gravissimos ac foedissimos errores in Ecclesiam irrepsisse, qui à se, & aliis praeclaris viris, omni eruditionis copia instructis, discussi essent & profligati. Addebat tanto quemque Theologum fuisse doctiorem, quanto diligentius his studiis incubuisset, ut exempla Calvini, Bezae, Junii, Gomari, Reveti, Sculteti, Spanhemii, & multorum aliorum, qui suo tempore, & postea, vixissent, declararent. In obscuris autem Sacrorum Voluminum vocibus, ac phrasibus, & gentium, ac Judaeorum an-

antiquitatibus, & ritibus, nullos certius ac tutius consuli dicebat. Id docere scripta Munsteri, Fagii, Camerari, Drusii, Merceri, Masii, Amamae, Ariae Montani, Bertrami, Botii, Buxtorfiorum, utriusque Capelli, De Dieu, Cartwrichti, Gaulmini, l'Empereurii, Scikhardi, Waseri, Hakspanii, Glassii, Fulleri, Petiti, Hottingeri, &, quos seu principes in omni genere scientiarum eruditus orbis admiratur, Josephi Scaligeri, Isaci Casauboni, Danielis Heinsii, Hugonis Grotii, Johannis Seldeni, Claudii Salmasii, Gerhardi Johannis Vossii, Samuelis Bocharti, quos plurima utriusque foederis loca illustrasse: quae absque iis fuisset à nullo Theologorum adhuc essent intellecta, constare inter omnes adjiciebat. Minime tamen paci studebant Philosophi, qui, quod diu odia cum Criticis exercuissent, undique convitiis eos proscindebant, imo linguae volubilitate, quam in quaestiunculis & rixis exercuerant, oppressuros se se confidebant. Haec mali labes cum late serperet, Apollo intercessit, & minaci vultu. *Quae insaniae vos agitant, & larvae*, inquit, *quod Criticis invideatis, & me, qui isto munere digniorem judicavi neminem, laedatis. Agite in Sophiae templum cras venite, & quaecunque contra Criticos habetis, libere proferte. Se ipsos Critici defendent. Sophia, ponderatis rationibus, litem vestram decidet.* Instat ergo nobilissima concertatio, ad cujus spectaculum te vocavi. Vix ea fatus erat; cum jam ad verticem, & coelum ipsum, pervenissemus, in quo eruditi sedibus sacris fruuntur. Tum me Mercurius nebula operuit, ut, Aeneae instar, omnia circumspectarem, ipse invisus. Coeli hujus qualis pulchritudo sit, neque ego memorare, neque ullus, vel maximi nominis orator,
adum-

adumbrare poteſt. Majus enim hoc quiddam eſt, & ſola mente contemplandum, qnod auditu, aut narratione, percipi nequit. Dum omnia ſummo cum ſtupore & admiratione luſtro, jam undique ad templum eruditi ibant. Monet tum Mercurius, ut & ipſe properarem. Ego, licet jam defatigatus, & ſudore madens, prae laſſitudine vix ejus premerem veſtigia, greſſus tamen quantum potui promovi. Templnm antiquum erat, & auguſtum, è duro, ac plane niveo marmore conſtructum, & ſublimibus columnis fultum. Unicolor ejus marmoris candor, qui incomparabili ſplendore praeſtringebat oculos, conſpectum templi commendabat. In medio ſolium conſtitutum erat aureum, gemmis diſtinctum, quae internitentes inſatiabili contemplatione ſpectantes tenebant. A dextra parte ſolii Critici conſiſtebant, à ſiniſtra Philoſophi. Ego cum oculos in Philoſophorum turbam conjicerem, mirifico quodam videndi magni Ariſtotelis deſiderio incendebar. Itaque, ad Mercurium converſus, ut illum mihi oſtenderet rogavi. Eum non adeſſe Mercurius reſpondit, quia, cum ſummus ipſe Criticus fuiſſet, qui Grammaticae, & Criticae, initia dediſſet, ac inde nomen Critici pro merito tuliſſet, & artem hanc, adverſus omnes ſui, ac ſuperiorum temporum, Philoſophos exercuiſſet, tum judicia de omnibus Poëtis, in praeclaro de Poëtica libello, cujus ſola jam fragmenta exſtant, divulgaſſet, Comicorum item fabulas recenſuiſſet, & ſingulas, cum accurata, quibus fuerant repraeſentata, ratione temporum digeſſiſſet, ipſi denique Alexandro Poëtarum principem Homerum emendaſſet, & Homericorum dubiorum libros ſex ſcripſiſſet, Criticorum cauſae nimium favebat. Hinc etiam, Mercurius

curius addebat, nec maximus virorum Julius Caeſar Scaliger illorum cauſae voluit adeſſe, qui animo excelſo, & heroico, ad inſtar Principis Philoſophorum, cenſorem Poëtarum egit ſe acerrimum, & Criticum accuratiſſimum. Nec conſpicies Marcilium Ficinum, Picum Mirandulam, Ludovicum Vivem, Rodolphum Agricolam, & Petrum Gaſſendum, qui omnes, ſummi cum exiſterent Philoſophi, artem Criticam non neglexerunt. Tota turba, quam vides, illorum eſt, qui heri nati, & nudius tertius, cum unam quaeſtiunculam, aut duas controverſias, intelligere ſe arbitrantur, ſolos ſeſe ſapientes putant, & antiqua nunquam conſulunt, ſed damnant. Inter hos ſermones inviſitato fulgore templum illuſtrabatur, ac Diva Sophia intrabat, inceſſu gravi, matronali decore, & habitu veneranda, ore tamen puellae propiori. Formam pulcherrimam depingere nequeo, cum ex oculis, quavis ſtella clarioribus, quidam quaſi fulgor elucceret, ut diutius eam intueri non poſſem. Veſtes, neque magno artificio confectae, neque multa cura erant circumpoſitae, ſed tunica puriſſimi candoris, ipſo ornatus neglectu, majeſtatem conciliabat. Dum praetergreſſam diligentius contemplor, tunicam video, neſcio quibus atris & mille maculis variegatis pannis deturpari. Quare, ſtupore perculſus, Mercurium rogavi, unde haec ſplendido veſtitui aſperſa eſſet foeditas? Is reſpondit eſſe ſequioris ſeculi doctorum laceros, atque infimae notae verſicolores pannos, inaequaliter aſſutos. Interea in ſolium aureum Diva Sophia reſedit, & ſilentium per praeconem fieri juſſit. Simul è Philoſophorum turba quidam ſurgit, faſtu plenus, & caeterorum contemptum prae ſe ferens, qui omnibus aliis audacior, & confiden-

tior, dicendi partes ſibi arrogaverat. Hic cum

—*propexam in pectora barbam*

ter quaterque manu permulſiſſet, &, vultu ad ſeveritatem compoſito, frontem corrugaſſet, ſupercilia mira arrogantia tollebat, & hiatu magno neſcio quae promittere videbatur. Tandem duos *ſyllogiſmos figurae quartae* (quam prae aliis ſibi placere velut per parentheſin addebat) expromit, & bellis aliquot concluſiunculis, ex artis ſuae diſciplina, multa Divae Sophiae, quae nihil ad rem attinebant, probare nititur. Tum nihil Criticorum gente vilius, & pretii minoris eſſe, hoc argumento convincebat, quod ad quam *Categoriam* referendi eſſent, diſputari poſſet. Non tulit declamantem Diva Sophia, ſed ſilentium imperavit, ſimul medicum arceſſi juſſit, qui hellebori ipſi daret quantum ſatis eſſet, vel, ſi non ſanari poſſet, in exilium ad Cimmerios deportaret, ubi lucem non videret, & in *ſcala praedicamentali* aſcenderet, & deſcenderet, tam irrito labore, ac ſaxum ſuum ſemper volveret Siſyphus, aut pertuſa dolia Danaides replerent. Mirus inde fit tumultus, & animorum conſternatio, quod patronus ille cauſam peſſime egiſſet. Orant tamen Divam Sophiam, ne unius hominis inſcitia dicendi ipſis copiam adimeret. Concedit Diva, ſed ea lege, ne producant hominem, qui, in artis ſuae oſtentationem, ineptior quam prior eſſet. Ergo circumſpiciunt, cui partes illas tutiſſime mandarent. Imprimis duo erant, in quos omnes oculos conjecerant. Ego, quo nomine vocarentur, ſubmiſſa voce, Mercurium rogavi. Ille Dormitantium unum, alterum Fabriculanum dixit, & magni nomi-

nominis inter ſuos eſſe. Cum diu dubii haeſiſſent, tandem omnium ſuffragiis Febriculanus deſignatus eſt. Is, cum aliquamdiu meditabundus conſtitiſſet, ita fari incepit.



Um me illius, Diva Sophia, *qui in hanc arenam ante me deſcendit, exemplum moveat, ut potius oratorum more, quam ſecundum artis noſtrae regulas, diſputaturus ſim; oro, atque obſecro, ne cauſae noſtrae praejudicet, ſi non tanta cum verborum pompa, & eloquentiae oſtentatione, quam hi Grammatici ſolent, verba faciam. Rebus enim gravioribus, & ſublimibus formandis cogitationibus occupatus, ad has minutias deſcendi nunquam, ſicut haec Criticorum natio, quae talium ineptiarum triſti labore defungitur. Nam, cum verba mentis noſtrae & meditationum ſint interpretes, in id tantum incumbendum Philoſopho exiſtimavi ſemper, ut ea clara, & noſtro aevo uſitata, adhibeat, licet non in Cicerone, & ſcriptoribus aliis, è quibus illi homines ſuos floſculos, velut è capſula, proferunt, inveniantur. Quare Te rogo*, Diva Sophia, *ut non tam verba, quam argumentorum, quibus contra illos diſputaturus ſum, pondera, conſiderare velis, & perpendere. Atque, ut in unam rationem, quae mihi quidem non videtur poſſe convelli, omnia contraham, cum praeſtantia, & eximia, hominibus, nugarum & quisquiliarum inveſtigatione tantum occupatis, committenda non ſint, manifeſtum eſt, nec hoc doctrinae ſpeculum pretioſiſſimum Criticis credendum eſſe, quorum omnis cogitatio, & indu-*

industria, in levibus, & minimi momenti rebus tota versatur. Hi vietas, & rancidas tantum observatiunculas proferunt, quasi iis ignoratis Respublica litteraria periret, ac in eo disputant, Virgilius *scribendum sit, an* Vergilius, *& Noctium Atticarum auctor* Agellius *vocandus, an* Aulus Gellius. *Tales quaestiones hi vani homines, & sui ostentatores maximi, avide captant, & arripiunt, ex tali mustaceo laureolam quaerunt, totamque in nugis istiusmodi terunt aetatem. Hos capita, & diatribas conscribere videas, si non integra volumina, de antiquis illis naeniis, Homerus, an Hesiodus, sit natu major. Et istorum fidei augustum illud omnis doctrinae & scientiarum speculum committi, quis sine summa indignatione ferat? Quot non illi somnia invehunt, & ridicula, ac supervacua discunt? Quot non vanas res miseris laboribus colligunt? Operae pretium est illa referre, ac recensere, quibus maxime gloriantur, & superbiunt. Si MS. aliquod nacti fuerint, qualia summo studio undique conquirunt, & è Bibliothecis eruunt, ac in eo vocem aliquam, paulo aliter quam in editis scriptam, repererint, vel literam mutatam, statim corrigunt, &* εὕρηκα, *quam maxime clamant, majoremque gloriam in tam bella inventione collocant, quam si Babylona, vel Trojam ipsam, expugnassent; & de literula, ac syllaba triumphant, quas jugularunt. Quasi multum in ea re situm esset, an sic, an vero aliter auctor scripserit. Tum, quidquid non implet, ut ipsi solent dicere, aures eorum, vel non Latinum satis videtur, statim de mendo suspectum habent, ac ex conjectura illud corrigunt, vel, si verum audire velint, corrumpunt, & loca sana lacerant, distrahunt, ac pervertunt. Veri librorum carnifi-*

nifices, & pestes, qui auctores urunt, secant, mutilant, ac pro suo lubitu eorum membra transponunt, & monstra quaedam ex iis conficiunt. Adeo ut jam vere dici possit, quod de Homeri exemplaribus olim dictum est, auctores multo meliores & emendatiores esse, qui minime sunt emendati. Quod si illi homines hoc speculum retineant, futurum praevideo, ut sibi omnium rerum ac disciplinarum peritiam sint arrogaturi, &, pro suo corrigendi omnia & emendandi pruritu, in scientiis, & artibus, cuncta depravaturi, & innovaturi. Quare, Divarum omnium pulcherrima, Patrona nostra, & Praeses, coram cujus tribunali in sanctissimo templo convenimus, Te oro, veneror que, ne diutius patiaris praestantissimum hoc doctrinae speculum à Criticis teneri, sed istis hominibus abjudices, ne cuncta pereant, & artes, scientiae, disciplinae corrumpantur, & quid detrimenti capiant.

VArii post hanc orationem animorum motus fuerunt. Philosophi plaudebant, ac veluti triumphum canere incipiebant. Sed bilis mota est Criticis, cum omnes se notatos cernerent. Et quamvis singuli certatim, & flagrantissime, respondendi partes exposcerent, & magno studio se componerent ad dicendum, tamen uni omnium calculis hae demandatae sunt. Regius decor corporis, venerabilis aspectus, elegantis senectae eximia species, oculi acres, qui animi vigorem prae se ferebant, & seriae gravitatis lineamenta virum ostendebant non vulgarem. Quis esset, Mercurium rogavi. Is, inquit, est Josephus Scaliger, fama super aethera notus, quem vel admirari satis, vel, ut par est, praedicare nemo po-

teſt. Statim ut ille ad dicendum ſurrexit, tantum repente fuit ſilentium, quale Turcarum eſſe dicitur, cum in templis ſedent. Ille gravitatem, ac majeſtatem vultu praeferens, in medio conſtitit,

——exſpectatoque reſolvit
Ora ſono. ——



Nveniri quamplurimos, qui res praeſtantiſſimas, & plane divinas, contemnunt, vel etiam carpunt, & ſiniſtre detorquent, quid mirum, Diva, *cum vel hic homuncio multa in dedecus & opprobrium noſtrum declamare non erubuerit. Sed faxo jam intelliget, ac Tu,* Diva, *teſtis eris, quantum differant excelſi animi & cordati ingenii viri, ab hominibus imperitis, qui invidere, quam imitari bonos, malunt, & non tantum ex eorum, quae non didicerunt, contemptu, velamenta ignorantiae, ſed, quod pejus eſt, ut aliis noceant, in frigidiſſimis ac jejunis calumniis latebras quaerunt. Multa ſane convitia in nos congeſſit Febriculanus, & plurimarum noxarum reos peregit, inepta ſua, & iniqua declamatione, cujus veſtigia videbo an reſpondendo ſequi queam. Quam lepidè ſe in ipſo limine excuſat, cur non ornate ac diſerte dicat, quia rebus gravioribus ſcilicet intentus, artem dicendi excoluerit nunquam. Quaſi ſapientiae percipiendae tantum incumbere & immorari pulchrum eſſet, bene dicere autem abſurdum foret, & gravitate iſtorum hominum indignum? Quaſi quis non poſſet eleganter & copioſe dicendi laudem, ac rerum ſcientiam ſibi comparare,*

re, ſimul eloquens eſſe, & Philoſophus? Uſque adeo imperitus es, Febriculane, ut ſummam in veteribus Philoſophis dicendi vim ac copiam fuiſſe neſcias? Ut tibi lateat magnos illos viros, omni ſtudio, & labore, aſſequi contendiſſe, ut, quae pulchre cogitabant, apte poſſent & ornate explicare, cum ſcirent rerum ſcientiam, ſine verbis, aut nullam, & imaginariam, aut mutam & mutorum eſſe? Si vel ſolum legiſſes Ariſtotelem, ſcires non tantum orationis flumen aureum fundere, ſed inſuper praecepta dicendi unum omnium optime tradidiſſe. Si antiqua conſuluiſſes, didiciſſes Socratem, mortalium ſapientiſſimum, etiam eloquentia omnium facile principem fuiſſe habitum, & Platonem, cum ſumma Philoſophiae ſcientia, tum tanta fuiſſe elegantia, ubertate, jucunditate, & majeſtate dicendi, ut Jovem ipſum ſi loqui unquam voluiſſet, Platonis ſermone uſurum, neque melius, aut ornatius, loquuturum veteres dixerint. Theophraſtum etiam, maximum Philoſophum, à divinitate loquendi nomen inveniſſe, & Xenophontem, propter dicendi ſuavitatem, Muſam, & Apem Atticam, vocatum. Eſt enim illa praeclara rerum ſcientia, quam tu falſo profiteris, cum facultate ornate copioſeque loquendi tam arctè conjuncta, ut qui has diſtrahere conetur, ac divellere, quaſi corporis & animae diſcidium inducat. Te, rebus gravioribus intentum, verba neglexiſſe dicis. Quaſi non tot barbara vocabula, priſco Latio inaudita, quae Marcus Varro, Romanae Linguae peritiſſimus, ignoraret, & Terminorum monſtra, quae avorum temporibus, cum purus ſermo jacebat neglectus, in ſcientias introducta ſunt, quibus ipſa ſapientia à tot illuſtribus

inge-

ingeniis olim culta, tantum à pristina dignitate, quantum à dicendi nitore recessit, didicisses, quae nihil aliud quam verborum concertationes sunt, in id inventae, ut inania verba sine rebus imbibantur. Haec tamen si quis eructare norit, alte supercilia attollit, ac se magnifice effert, caeteros despicit, & sua admiratur. Quod si illi, qui talibus adhuc delectantur, viam veterum, & rationem, qua in Philosophia tradenda usi sunt, pervestigarent, & intelligerent, fors esset, ut ad horum exemplum iis abstinere mallent, quam sapientibus, & ingenii exculti viris, ludibrium cum risu debere. Quanta eloquentia Philosophica tractavit Tullius, & Annaeus Seneca, Naturalia Plinius, & Astronomica Manilius? Quos si vel inspicerent, illico sorderet haec vulgata Philosophandi ratio. Sed quia hi non sunt ad eorum palatum, etiam alios ab illorum lectione arcent, & ingeniis, in quorum cultura non minima spes est, istum tramitem inficetorum Philosophorum percurrere praecipiunt. Hic tamen nos Grammaticos audet vocare, ac calumniari, nos in levibus, & minimi momenti rebus, consenescere. Quo ipso summam antiquitatis omnis ignorantiam ostendit, & suam infantiam prodit. Grammaticorum quidem nomine censentur hac tempestate, quorum omnis industria in tradenda pueris elementorum ratione versatur, quos γραμματιστὰς Graeci, Literiones *Latini appellarunt, quam artem etiam omnes paedagogi quotidie tractant. Hanc pueris, & eorum praeceptoribus, linquendam, ac vix inter disciplinas reponendam censeo, licet in ea excelluerint, apud Graecos Herodianus, Tryphon, Apollonius Alexandrinus, Plinius Secundus, & ipse Julius Caesar. Sed veteribus Grammatici erant, & dicebantur, tum qui*

qui abstrusas historias, Poëtarum mythologias, & Oratorum monumenta explicant, ac omnes scriptores interpretantur, quos Literatos, & Philologos, *appellabant, tum, qui ubi in abdita doctrinae penetralia se insinuarunt, judicium de omnibus scriptoribus, tam novis, quam antiquis, ferunt, depravata emendant, ambiguas & variantes lectiones colligunt, quae falsas inscriptiones mentiuntur suis Auctoribus afferunt, ac vindicant, loco mota reponunt, & restituunt, errores aliorum notant, ac castigant, & veluti censores, atque principes, pro tribunali sedent, & sententiam de omnibus pronunciant ac sciscunt, quos* Criticos *vocabant. Quare, quod ille maledictum vehemens existimat, ego laudem duco maximam: neque enim multorum est, sed paucorum. Nam sive illos spectes, requiritur in iis omnis eruditio.*

Ut legat historias, auctores noverit omnes
Tanquam ungues digitosque suos: ut forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phoebi balnea, dicat
Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Archemori: dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.

Sive hos, isti non una disciplina contenti quoniam omnium unum quoddam vinculum ac corpus esse sciunt, stupendo labore, scientiarum orbem totum pervagantur, & perficiunt. Hinc veteres non unam illis disciplinam, tanquam propriam, sed in universum omnes subjecerunt, & judicium de scriptoribus cujusque generis permiserunt. Tales Criticos, qui in conservandis & emaculandis scriptoribus operam posuerunt, nemo ignorat, nisi barbarus, ab omni aevo,

& in omnibus cultioribus & humanioribus gentibus, extitisse. Apud Hebraeos Masorethae fuerunt, quorum miranda circa S. Codicem industria, & singulare studium, ac diligentia eluxit. Nam, & Bibliorum scripta apicibus & punctis vocalibus exornarunt, & varias lectiones diligentissime annotarunt, & non modo quot commata & verba, sed etiam quot literas continerent libri singuli, numerarunt. Arduum opus; quod vel ipse Hercules, non minus quam tertium decimum laborem, exhorruisset. Apud Graecos divinum & incomparabile Aristotelis ingenium effulsit, à quò Criticen initium coepisse existimant. Tum Aristarchus extitit, vulgo κριτικὸς *dictus, cujus opera in colligendis Homeri scriptis laceris, & notandis spuriis versibus, fuit occupata. A quo tempore Homero immortalitas est data. Fuere quoque Censores Comicorum, ac Poëtarum judices, quales quinque Athenienses habuerunt. Dein huic studio incubuere Crates, Aristophanes, Nicander, Callimachus, Apollonius Rhodius, Chrysippus, alii Heroes magni, quos Philologos, Polyhistoras, &* πολυμαθεῖς, *à multiplici rerum scientia, & immensa eruditione, veteres dixerunt. Hujus ordinis plurimos habuerunt Romani, quales fuerunt Marcus Varro, togatorum doctissimus, qui Plautinas comoedias insigni diligentia recensuit, Nigidius Figulus, Verrius Flaccus, Palaemon, Sisenna, Santra, Nicias, Nicanor, Valerius Probus, Laeneus, Pompeji M. libertus, Varius & Tucca, qui Augusti jussu Virgilium emendarunt, Aelius Jurisconsultus, Asconius, Agellius, Servius, alii, per quos illibatus mansit honor auctorum praestantium, & Latinitatis. Intravit & Critica consularem domum M. Tullij,*

lii, quem non piguit Lucretii de natura libros emendare, & ad Atticum disputare, Piraeum an Piraeeum scripserit Caecilius. Tandem, cum profligata barbarie, quo jacuerant scriptores elegantes situ squalidi, & pulvere, qui meliorum librorum partem exederat, obsiti, necessarium esset, ut homines docti tollerent maculas, quas temporum injuria, & imperiti librarii inusserant, studium hoc praestantissimum in Italia suscitatum est, ac dein in omnibus Europae partibus extiterunt plurimi summi viri, qui veterum librorum ope, & ingenii praestantia, tot Philosophorum, Historicorum, Oratorum, Poëtarum, S. denique Patrum, vulnera sanarunt, quae seculis istis infelicibus acceperant. Cernite hic mecum Angelum Politianum, Hermolaum Barbarum, Petrum Victorium, Laurentium Vallam, Desiderium Erasmum, Carolum Sigonium, Aldum & Paulum Manutios, Antonium Muretum, Adrianum Turnebum, Justum Lipsium, & complures alios, quos enumerare longum esset, ingeniorum & eruditionis principes, quibus salutem suam se debere optimi auctores confitentur. His tamen Criticis hoc crimen impingit Febriculanus, quod non nisi levia sectentur, & omnis eorum opera in nugis versetur. Qua noxa non omnes, qui se Criticos vocant, & tales censeri volunt, absolvo, cum non pauci reperiantur, qui studium hoc calide nimis amplexi, & nec ab ingenio, aut judicio, & varia doctrina abunde instructi, levissimas tantum res, & inutiles afferunt, ac majestatem Criticae jejunis suis observatiunculis imminuunt. Nam cum ad eam ingenium summum, judicium acre, nec vulgaris, sed eximia, requiratur eruditio; facto agmine involarunt homines, ambitione caeci, qui famam nomi-

nis ex inanibus rebus petierunt, & , sicut olim ridenda barbarie, ita naeniis sua volumina impleruntt, ac Criticae dignitatem ineptiis suis inquinarunt, quod malum plurima in rem litterariam incommoda invexit. Sed hoc Criticae, & viris magnis, quos majorum gentium Criticos appellare licet, fraudi esse minime debet. Pari jure enim vel ipsa Philosophia, quia multi, qui Philosophorum sibi nomen arrogant, nugatores sunt maximi, & vanissimis rebus immersi, in intricatis controversiis, contortis quaestiunculis, futilibus naeniis, omnem aetatem misere transigunt, proscribenda esset. Veros Criticos levia tractare nemo sanus dixerit. Nisi leve ducatur veterum scripta, ex quibus omnis solida eruditio hauriendа est, à vitiis & mendis liberare, cum vel unius literulae erratum, eruditis alioquin viris, tantas saepe offundat tenebras, ut veluti in illuni nocte errent. Nisi leve sit auctores veteres à mendosis translationibus vindicare, quae sensum eorum plane pervertunt, & viros doctissimos in errores maximos praecipitant. Nisi leve denique sit librariorum fucos & fraudes detegere, libros falso inscriptos, magnisque scriptoribus suppositos, deprehendere. Verum hac calumnia non contentus Febricalanus, etiam Criticos dicit, si modo nacti sint aliquod MSS, & in eo invenerint literam mutatam, statim corrigere, vel, quod verius est, depravare. Sed hoc vitium eorum est, qui nullo judicio in his literis versati, genuinas falsasque lectiones discernere nequeunt, veros germanosque Criticos non tangit. Hi enim MSS. summo cum judicio tractant, neque omnia promiscue ex iis arripiunt, sed vel menda manifesta, aut adhuc latentia, eorum ope corrigunt, & indagant, vel majorem elegantiam, aut commodiorem sensum, in iis si repererint, auctoribus

ribus restituunt. Hoc maximum pulcherrimumque facinus esse, hoc laudem & gloriam nunquam intermorituram Criticis afferre, quis neget? nisi argutuli quidam magistelli, qui hujus operae dignitatem, ac praestantiam, neque videre, neque dignè aestimare, sciunt. Sed hos generoso contemptu facile ulcisci possumus, & crassa illorum judicia ridere. Nulla sane tutior, aut certior, est emendatio, quam quae ex MSS. petitur. Sed illa recte tractare, non est è plebe doctorum, sed paucissimorum, qui diu in lectione auctorum versati, cum omnigenam sibi eruditionem pararunt, summa diligentia, & judicio quam maxime subacto, illud aggrediuntur. Addit Febriculanus, à Criticis ex conjectura plerosque auctores non corrigi, sed corrumpi. Est quidem illa emendandi ratio periculosa, si temerarii quidam juvenes, aut pueri senes, in eam inciderint. Quorum ego corrigendi pruritum quam maxime culpo. At si à viris, in conjectando sagacibus, praestetur, non adeo lubrica est, & incerta, aut plane damnanda. Sunt enim eorum conjecturae pleraeque adeo clarae, liquidae, & certae, ut de illarum veritate dubitari non possit. Et licet, quod in illo negotio interdum fieri necesse est, quandoque fallantur, & persaepe titubent, aut cadant, cum nemo adeo sit εὔστοχος, ut non, aut temeritate interdum, aut incuria, peccarit, non tamen ita omnino luditur opera, ut non hac ratione saepissime auctores juventur. Nam & plurima invisa eruunt, & plerumque subnascitur alius, qui peccata priora animadvertat. Unde vel plurimum boni praestant ipsi, vel praestandi ansam sequentibus praebent. Quot non loca vel ego in Varrone, Festo, Manilio, Ausonio, Poëtarum triumviris, Catullo, Tibullo, Propertio,

& plurimis aliis ſcriptoribus hoc modo reſtitui? Conjecturas autem ſuas, quas omnes praeſtare non poſſunt viri maximi, non pro veriſſimis, ac certis, venditant, ſed, ſequuti ſapientium judicum rationem, qui, quod perpetuo jure non poſſunt, arbitrario decidunt, aliorum judiciis ſubmittunt. Dein periculum eſſe clamat Febriculanus, ne cuncta in ſcientiis innovent Critici, ac corrumpant. Miſera profecto haec temporum ratio eſt, ut ingratum & odioſum ſit, quaedam à genio ſeculi aliena proferre. Eſt hic hominum plerorumque morbus, ut quaecumque à receptis & inveteratis opinionibus recedunt, nova, & periculoſa clament. Sed vaniſſimus ille metus eſt, cum nova, quae Critici proferunt, nulli obſervata prius, ſcientias illuſtrent, & doctrinae campum latiſſime extendant. Vel Theologos quam multa docui? quot Scripturae loca in meo de Emendatione Temporum opere, & ſcriptis aliis, explicavi primus, quae boni iſti viri nunquam intellexiſſent? Quam multa in Hippocratis libello detexi, quae Medici ne in ſomnis quidem viderant, neque ſuſpicati ſunt? Imo vos, qui Philoſophos vos dicitis, quam multa Criticis debetis, cum eorum ope Ariſtotelem, Platonem, Theophraſtum, caeteroſque praeſtantes Philoſophos, emendatos, & explicatos habeatis. Sed quia hi ſunt ſupra captum veſtrum, neque tantam peritiam habetis, ut eos Graece conſulere, & legere poſſitis, non mirum ſi Criticorum induſtriam, & inexhauſtum laborem, aeſtimare nequeatis. Lateret in tenebris, & nodis pluſquam Gordiis implicaretur genus omne diſciplinarum, niſi Critici eſſent. Perirent ſacra pariter, ac profana, perirent omnium monumenta, & eorundem cultores, niſi Critici conſervarent. Rediret priſtina barba-

ba-

baries, & rerum omnium ignorantia, nisi Critici obsisterent. Ut non tanquam corruptores librorum, & scientiarum, Critici exagitandi sint, sed summae contra ipsis habendae agendaeque gratiae, qui divinarum humanarumque rerum scientiis opem ferentes, adminiculante laboriosa diligentia, excultiore ingenio, acriore judicio, omnigena doctrina, optimis quibusque scriptoribus, qui ex illo Barbariei naufragio emerserunt, ultro subvenere, ac singulos salutari luce perfudere.

PLura dixisset Scaliger, nisi è solio surrexisset Diva Sophia, & sat multis, validisque rationibus, Criticorum causam ab eo actam esse pronunciasset. Haud dici potest quanta tum rerum facta sit mutatio. Critici cum gaudio, & acclamatione, Scaligeri orationem excipiebant, felicem ac laetissimum sibi spondentes exitum. Philosophis

——frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coït formidine sanguis.

Nam, & praesens pavor, & futuri expectatio, omnium animos repentino stupore defixerat. Jamque illi ipsi, qui se paulo ante extulerant, & crudele hauserant gaudium.

Tacent, & ora pallor albus inficit,
Mentesque perculsae stupent.

ac ingens ille animus concidit, demissique stabant auriculis, asellis omnibus iniquiores. Tum Diva Sophia breviter pronunciavit: *Sibi videri recte, & ex ordine, Apollinem fecisse, quod isto speculo Criticos donarit, cum nulli digniores essent, qui omnes artes, & scientias, & cla-*

claros auctores, melius intelligere, explicare, & conſervare poſſent. Ab ejus tamen aſpectu arcendos eſſe indoctos, & litigioſos, qui auguſtum nomen Criticae falſo ſibi vindicarent. Philoſophi impoſterum ſilerent, neve Criticis negotium faceſſerent, niſi male multari mallent. Tum laeti ſibi mutuo gratulabantur Critici, & Scaligerum, quod eorum cauſam optime oraſſet, dignis laudibus efferebant. Ego, cum iſti hominum generi nimium ſemper faviſſem, me reprimere non potui, ſed, prae laetitia, voce magna inclamavi,

Vicimus ô ſocii, & magnam pugnavimus pugnam,

atque ita ſomno ſtatim ſolutus ſum.

VALETE & PLAUDITE.

